

СМИРНЕНСКИ НА СТРАНИЦИТЕ НА СП. „ЧЕРВЕН СМЯХ“

Катя Попова

Участието на Христо Смирненски в комунистическия печат през периода на 1920—1923 г., когато активно сътрудничи на „Работнически вестник“, „Народна армия“ (1921—1923), „Младеш“ (1921—1923), „Работнически вестник. Седмична литературно-научна пригурка“ (1922—1923), „Червен смях“ (1919—1923) и др., намира отражение във всички монографии и изследвания, предмет на които е жизненият и творчески път на големия пролетарски поет. Независимо от това литературната дейност и ролята на Христо Смирненски като сътрудник на сп. „Червен смях“ не е обгледана и проучена цялостно.

Настоящото изследване си поставя скромни цели — да систематизира някои по-малко известни и същевременно важни моменти от публикуването на списанието, трудностите при неговото оформяне като единствено по рода си хумористично издание, орган на БКП (т. с.) и идейното и художествено израстване на сътрудника Смирненски като пролетарски поет.

Списанието излиза в продължение на близо четири години — от ноем. 1919 до септ. 1923 г. То се явява пряк наследник на прогресивните традиции на тогавашния хумористичен печат, на нашата хумористично-сатирична литература, като я издига на по-високо идейно и художествено равнище, провежда и отстоява политиката на партията в литературата.

Идеята за учредяване на подобно хумористично издание възниква най-напред у Георги Кирков. Основоположникът на научния социализъм и родоначалник на Българското марксистическо литературознание Димитър Благоев разказва за това в статия, публикувана в сп. „Ново време“ от 12 септ. 1919 г. „След тазгодишния партийен конгрес той (Г. Кирков — б. м.) ми заговори за един свой стар план, а именно да почне издаването на едно хумористично художествено списание . . .“ За съжаление тежкото здравословно състояние и ранната смърт попречват на Георги Кирков да осъществи замисъла си.

След конгреса на партията в 1919, когато се обръща сериозно внимание на пропагандната работа, партийното ръководство одобрява инициативата на Крум Кюляков и Христо Ясенов да започнат издаването на комунистическо хумористично списание. В него те печатат материали с различни псевдоними: Хр. Ясенов — Вania Петроградски, Трети интернационал, Червеногвардеец и др., Крум Кюляков — Червен Кюляф, Пролетарско чедо, Червен смях, Прометей. Редом с тях най-активно сътрудничи Хр. Смирненски.

В списанието са привлечени млади, надеждни творци, някои от които правят своите първи стъпки в литературата. Между най-активните се нареждат: Тома Измирлиев (Тома Неверни, Томич), Петър Хаджиделев (Пешо Босяка), Николай Хрелков (Дякон Червени), Чудомир (Оскар Бум), Асен Разцветников (Хенри Фей), Ангел Каралийчев (Множко Гладнев), Асен Захариев (Ася Захарчик), като изразяват открито комунистически идеи.

Едва с появата на „Червен смях“, страниците на което стават трибуна на българския политически плакат и карикатура, се обединяват всички прогресивни художници по онова време. На неговите страници получават своята заалка и творчески израстват Александър Жендов, Крум Кюляков, Иван Милев, Страхил Титеринов, Владимир Мишайков, Стоян Венеа (Пролетарче), Емил Ракаров (Бедуинов) и др.

Главната заслуга на „Червен смях“ е разработването и утвърждаването на идейно-класова тематична платформа, на нови символи и ярка публицистична страст, която остава най-характерната черта на българското революционно изкуство и литература. Идейното и творческо развитие на пролетарските творци от този период е свързано с идеите на Октомври, с бурния революционен подем у нас. Българската комунистическа партия сплотява прогресивните сили, възглавява борбата за високо идейно творчество, окриля израсналите млади литературни творци и художници под заревото на Октомври, които стават изразители на революционната епоха.

Списание „Червен смях“ започва да излиза в началото на ноември 1919 г. Негов издател става специалното издателство, което организира БКП (Общо работническо кооперативно дружество „Освобождение“). От 1 до 15 брой редактори на списанието са Крум Кюляков и Христо Ясенев. Те работят в дома на Кюляков, ул. „Перник“ 10, а по-късно там се преселва и Ясенев. „Само окаяните оригинали на карикатурите внушаваха някакъв респект и даваха да се разбере, че това не е обикновена стая.“¹

Младите хумористи от оная епоха, сред които е и Смирненски, осмиват корупцията, политиката на правителството, еснафщината и безбройните престъпления на спекуланти, покровителствувани от властта. Несъмнено тяхната роля е положителна, но обстоятелството, че сътрудничат в различни буржоазни списания, хвърля известна сянка върху характера на идейните им позиции. Самият Смирненски неведнъж е подчертавал пред своите приятели, че стрелбата им не е насочена точно в целта.

Новото списание „Червен смях“ си поставя задачи да се очисти от всичко старо и да заслужи доверието на класата. Дотогава никой не е подозирал, . . . „че не някой друг, а именно Смирненски ще бъде най-добрият изпълнител на тия задачи, че на него се пада историческата мисия да стане най-големият поет на епохата на ожесточени класови борби и велик тръбач на революцията“².

Като анализираме още бр. 1 на сп. „Червен смях“, откриваме, че в разрез с установената традиция редакцията не запознава читателската публика с редакторите и сътрудниците на изданието и което е особено важно, липсва програмна статия, която би дала представа за целите и художествените задачи на издателите, за новата сатирично-хумористична насоченост на списанието, с което ще се отличава от тогавашната сатирична периодика. Никъде в брой първи не е уточнено, че сп. „Червен смях“ е орган на комунистическата партия и ако това е понятието за членовете ѝ, то за широкия кръг читатели едно такова съобщение би привлякло нови приятели на списанието.

Внимателното преглеждане на списанието показва, че Хр. Смирненски откликва на отправената покана за сътрудничество от Кр. Кюляков и Хр. Ясенев и още в бр. 1 помества стихотворението „Везните на морала“ с подпис „Ведбал“ (единственото стихотворение в списанието, подписано с този псевдоним).

Известно е, че Ясенев категорично се противопоставя на старите, използвани дотогава псевдоними, прогърмели барута си из буржоазните списания. Това вероятно кара Смирненски да помисли за друг псевдоним. След дълги колебания той споделя пред Кр. Кюляков: „Моят корен, както изглежда, иде от Измир. А Измир или Смирна все едно. Нека бъде Смирна. Ерго — аз оставам Смирненски. И той ириповтори: Христо Смирненски.“³ Така от Христо Измирлиев-Ведбал се ражда Христо Смирненски, за да остане с това име най-ярката звезда на нашия литературен небосклон. За първи път в бр. 4 на списанието отпечатва „Велики мисли на велики мозъци“ с подпис: Събрал Христо Смирненски.

До излизането на бр. 15, 1920 г., Кр. Кюляков е водещ в „Червен смях“ и пише голяма част от материалите с различни псевдоними. Хр. Ясенев посвещава цялата си творческа енергия на хумора и сатирата. За пръв път на страниците на сп. „Червен смях“ отстоява новите си идейно-естетически позиции. Смирненски обнародва шест стихотворения и няколко фейлетона, които все още не са така ярки и значителни. В тях той опипва, търси и налущква новата тематика и новите езиково-стилни изрази средства. Все още списанието няма конкретно боево съдържание и нужната идеологическа висота.

По решение на партията от първомайския брой на 1920 г. главен редактор на сп. „Червен смях“ става Д. Полянов. В литературната продукция значително се увеличава поезията. Стиховете имат ярко сатиричен характер и голяма част от тях са с революционно звучене. На заглавната страница на първомайския брой на списанието е поместен призивен плакат „На-

¹ Кр. Кюляков. — В: сб. Спомени за Хр. Смирненски. С., 1955, с. 179.

² Пак там, с. 178.

³ Кр. Кюляков. Спомени за Хр. Смирненски. С., 1952, с. 57.

пред“, наричан с голям вкус от неизвестен художник. На втората страница за първи път са поместени произведения на революционни поети от 20-те години, между които и „Първи май“ на Смирненски. В своите спомени Полянов пише за първата си среща с младия поет: „В малката преходна стаячка зад редакцията на в. „Равенство“, на втория етаж на Синдикалния дом на ул. „Кирил и Методий“, влезе непознат възнисиичък мургав младеж, с по-голяма за тялото му глава, умни очи и черна като смола коса над челото, облечен в тъмносиня блуза — толстовка, и ми подаде лист хартия с напечатано на машина стихотворение. „ — Млади другарю — обърнах се аз след прочитането, — ето вече 30 години чета и пиша първомайски стихотворения, но аз за пръв път прочитам такова хубаво като вашето. Поздравявам ви.“⁴ Полянов печата „Наш празник“, подписано с псевдонима М. Морянин, и преведени от него произведения на Горки, Ив. Франко, Некрасов и други автори. Той подготвя голяма част от материалите, за да покаже новите изисквания към сътрудниците. Както Г. Веселинов пише, „в тези години на революционен подем Д. Полянов създава актуална партийна поезия . . . „Червенушки“, „Римовани седмици“ и „Червен бележник“ — произведения, посветени на злободневни теми из вътрешния и външен политически живот.“⁵

Трябва да подчертаем, че казаното за Д. Полянов е валидно за почти цялата поезия в периодичните издания на Комунистическата партия по онова време. „В периода от 1920—1923 г. до съвършено новите за българската литература ярки, големи поетически обобщения със социалистическо-реалистически характер се домогва само могъщият талант на Хр. Смирненски.“⁶

На страниците на „Червен смях“ той създава незабравими произведения и в поезията, и в художествената проза, и в хумора и сатирата, и в политическия фейлетон. В списанието отпечатва осемдесет стихотворения и деветдесет и осем прозаични творби.

Още през пролетта на 1920 г. Смирненски поетства в редовете на Комунистическия младежки съюз, а през март 1921 г. е приет за член на ючбунарската партийна секция. С трепет и вълнение слуша бойките слова на Г. Димитров и В. Коларов. Има примера на изпитаните комунисти В. Иванов, Т. Димитров, Д. Константинов. Постоянната близост с хората на труда му дава богат жизнен материал и вдъхновение. Той се чувства частица от могъщия комунистически колектив, вярва в неговата победа. „Изковано в мъжествените революционни битки на работническата класа, творчеството на Христо Смирненски стана могъщо партийно оръжие.“⁷ То става трибуна на партийната литература, поела пътя на социалистическия реализъм.

Известно е, че със стихотворенията „Първи май“, „Христо Ботйову“ и „Ний“, отпечатани в „Червен смях“, 1920 г., той утвърждава своето ново комунистическо верую на певец на революцията, на вдигналата се на шум работническа класа. Преобразователната стихия и мектежната сила на масите възпелтава в груповия образ на Тълпите. Творческият подвиг на Смирненски се състои в това, че той художествено открива тези герои и ги въвежда в литературата. „Обичаше той улицата. Тя му беше близка, своя, там той с пълни шепи береше материал. В най-усилената работа (А той работеше!) Христо винаги намираше да ѝ отдели време . . . Но особено обичаше той улицата в дни, когато масата с червени знамена и плакати я заливаше. Никога не съм го виждал в по-добро настроение от това, което го овладяваше при демонстрации и митинги“ — пише Ал. Жендов.

В бр. 36, 1920 г., са отпечатани стихотворенията „Улицата“ и „Утрешния ден“, които имат съществен принос за разкриване на темата. Ярko и вълнуващо е изразен подемът на разбунените маси в „Гневът на робите“ (1921, бр. 17), „Пролетта на робите“ (1921, бр. 18), „Пролетарий“ (1921, бр. 23) и др. Те показват дълбоките обществени промени и приобщаването на поета към устрема на колективна.

Порасналата роля на масите като творци на историческия процес и вярата в победата на прогресивните сили в света преминава като червена нишка в цялото литературно дело на

⁴ Н. Измирлиева. Хр. Смирненски. Летопис за живота и творчеството му. С., 1961, с. 85—86.

⁵ История на българската литература. Т. 3. С., 1970, с. 462.

⁶ Д. Полянов и социалистическата литература в България. С., 1978, с. 84.

⁷ Т. Живков. Христо Смирненски в литературната критика. С., 1964, с. 15.

Смирненски. На страниците на „Червен смях“ с удивителен размах той нарисова образа на революцията. Като мощна, бойна тръба зазвучава партийното слово на поета, който всеотдайно служи и с перо, и с дело на идеите на комунизма, на най-великите повели на своето време. Правилната идейно-политическа позиция на Смирненски му осигурява пълна творческа свобода и широта на художественолитературните позиции. Неговите ярки творби, посветени на младата съветска страна и революцията, са ненадминати шедьоври не само в нашата, но и в световната литература. В бр. 33 от 1920 г. с посвещение „На П. Г. Задумич“ (Пенка Генчева, с която Смирненски е дружил, съученичка на неговата сестра — Н. Измирлиева) се появява одата „Червените ескадрони“, в която поетът възпява възторжено непобедимата Съветска армия в лицето на нейните „Червени ескадрони“. В тези прекрасни стихове най-ярко е изразен идеалът на Смирненски, който го характеризира като революционен пролетарски поет. Съветският литературовед Д. Ф. Марков подчертава, че в някои образи като „древен замък“, „открехнати двери“ се чувства заимстване от поетическия речник на символистите, „но не тези отделни образи определят духа на произведението“.

В удивително съзвучие с най-хубавите стихове на съветските поети, възпели първата в света страна на социализма, са: „Северно сияние“ (1920, бр. 41), „Херолди на новия ден“ (1920, бр. 39), „Глад“ (1921, бр. 33), „Северния Спартак“ (1921, бр. 44), „Руския Прометей“ (1922, бр. 17) и др. Страната на Съветите за поета е като „звезда на нови времена“, която води народите към новия свят, чертае бъдещето на свободния човек. За всички, които се надяват да сложат прът в колелото на световното революционно движение, Смирненски пише:

Безумец е, кой хвърля шепа
пръст — с пръст слънцето да затъмни,
и кой надежда храни слепа
да спре стихията свирепа
на океанските вълни.

(„Северно сияние“, 1920, бр. 41)

Смирненски сам беше един Везувий, изригнал в годините на революционен подем, който потрѣби в цял свят:

Москва, Москва —
Звезда на нови времена!

В бр. 25 от 14 юли 1921 г. излизат стихотворенията „Москва“ с посвещение (III конгрес на III интернационал) и „Брои се до три“ с подпис Гаврош. Двете стихотворения са писани във връзка с III конгрес на III интернационал, който заседава в Москва.

След отпечатването на „Москва“ Д. Благоев иска лична среща с талантливия младеж, който така възторжено описва революционна Москва. „Още същия ден съобщих на Христо голямата новина за исканата среща, която стана в края на юли 1921 г. След срещата Христо сподели с мен дългия разговор с „Дядото“ по творчеството на Христо, а също така, че Д. Благоев се интересувал за неговото произхождение и личен живот.“⁸

И пак на страниците на „Червен смях“, верен на интернационализма, Смирненски обезсмъртява пролетарския революционер — герой на новото време. През 1919 г. избухва януарското въстание в Берлин.

В бр. 32 от 1921 г. е обнародвано стихотворението „Карл Либкнехт“, посветено на геройски загинал водач на спартакистите, който на дело доказва предаността си към марксистическата кауза. Фигурата му е уедрена до мащабите на голямото историческо действие, конфликтът между двете враждебни стихии разкрива личността на организатора, водача на едно пролетарско движение.

⁸ Н. Измирлиева. Хр. Смирненски, Летопис за живота и творчеството му. С., 1961, с. 108.

Ал. Жендов в своите спомени разказва за силното впечатление, което е направило стихотворението на съпругата на Либкнехт. „Др. Н-в — пише Жендов, — лично познат с вдовцата на Карл Либкнехт, ѝ прочел (в груб буквален превод, разбира се) стихотворението „Карл Либкнехт“. Разплакала се тя и признала, че досега за Карл нищо по-хубаво не е казано от редовете:

И ако слънцето угасне в боевете —
то моето сърце кат слънце ще им свети
през бурната тъма . . .

В един от предсмъртните бележници на поета има нахвърляни интересни мисли за литературната борба на епохата, които в същност разкриват неговите естетически възгледи. По-специално за статията на Вл. Василев „Между сектантство и демагогия“,⁹ в която буржоазният критик прави опит да отрече революционния заряд и художествената стойност на творчеството му.

Съвсем конкретно Смирненски успява да покаже качествената разлика между своето идейно-художествено виждане и това на буржоазните критици. Забележителен е пасажът, в който дава отговор на бележките на Вл. Василев — „Трябва да се признае, че Смирненски оперира твърде ловко с известна поетическа образност, но тая образност е външна, техническа, не изхожда от никакво чувство“, Смирненски задава няколко въпроса, които оборват тези твърдения: Карл Либкнехт близък ли ви е той? Можете ли вие да почувствувате величието на тази душа? Неговият образ поетичен ли е за вас? Не. Много проста и всесърдечна дума за вас е „техническа“, „външна“, „приложна“, „няма чувство“. Друг би бил въпросът, ако бях изправил пред вас например образа на някоя лунна принцеса със зелени очи . . .“. Смирненски утвърждава превъзходството на пролетарското изкуство, пропито от комунистическа идейност, жизнелюбивост, и го противопоставя на упадъчното буржоазно изкуство.

Четвъртият брой от 1921 г. обнародва стихотворението „Йохан“, а неговата първа декламаторка — Невяна Липошлиева, в един разговор с поета го упреква, че сюжестът не е от нашата действителност. „— Йохан е наш. Йохан съм аз, ти, всички работници-борци. Не била наша действителност: а как си представляваш ти, голубчик, революцията у нас? Без барикади? Без Йохан? Борците са интернационалисти!“¹⁰

На страниците на „Червен смях“ Смирненски изразява като поет новатор, който внася нова, бодра струя в пролетарската ни литература, издигайки я на по-висок етап. Най-значителните революционно-поетични творби на поета са създадени през 1920—1921 г. В края на месец февруари 1922 г. излиза от печат стихосбирката „Да бъде ден!“ Поетът старателно пре-работва в идейно и художествено отношение включените стихотворения. Пролетариатът я посреща с възторг. „На улицата на пролетарската поезия настъпи празничен ден“ — пише Г. Бакалов. Двадесет и седем от стихотворенията са публикувани на страниците на „Червен смях“ с подпис Христо Смирненски. Само три от тях са написани специално за нея: „Да бъде ден!“, „Цветарка“, „Смъртта на Делеклоз“.

На страниците на списанието той помества по-голямо по обем творчество в областта на хумора и сатирата. Особено ярко е разкрита революционната същност на смеха в хода на борбите на пролетариата. От хумора на Смирненски лъха бодрост, оптимизъм и жизнелюбивост патос. В много творби като „Старият музикант“ (1921, бр. 48), „Братчетата на Гаврош“ (1921, бр. 48), „Уличната жена“ (1921, бр. 48) са показани жертвите на капиталистическия град и порочния, егоистичен лик на буржоазната класа. Дълбок и верен образ на капиталистическия строй е нарисован с необикновен емоционален заряд в стихотворението „Вглекопач“. където той е представен като „мрачна отрова“, „де няма ни нощи, ни дни“ . . . В това „море от вечна тъма“, осъзнатият пролетарий слиза сред „братята роби“ и разкътва „тез пластове черни,

⁹ Златорог, 4, 1923, кн. 3, с. 161—179.

¹⁰ Н. Измирлиева. Хр. Смирненски. Летопис. . . , с. 97.

тез робски души“. Много образно, внушително и високохудожествено е разкрита ролята на партийния деятел сред трудовите маси за тяхното революционизиране. На хумора и сатирата Смирненски гледа като на много важно идейно оръжие.

Свършената, зряла сатирична творба „На гости у дявола“, напечатана в два броя на „Червен смях“ (1923, бр. 12 и 15), бичува противонародната същност, безчовечието и безнадеждно прогнилите основи на целия капиталистически строй.

С псевдонима Смирненски на страниците на списанието са поместени шестдесет и три стихотворения, няколко със съкращения — Хр. См. „Камо Грядеши?“, публикувано в бр. 49, 1920 г., носи подпис: апостол Хр. Смирненски. Други псевдоними, с които подписва своите стихове, са Яким Егейски, използван за шест стихотворения, а с Гаврош за първи път подписва стихотворението „Брои се до три!“ По-голямо разнообразие на псевдоними се забелязва в другите издания, където поетът сътрудничи, докато на страниците на „Червен смях“ те са по-малко. Поетичните творби на Смирненски, поместени през 1922—1923 г. на страниците на списанието, са по-малко на брой в сравнение с периода 1920—1921 г., и революционната им насоченост отстъпва място на хумористично-сатиричната.

Но, както посочих, деветдесет и осем прозаични творби на Хр. Смирненски са обнародвани на страниците на сп. „Червен смях“. Гневната му сатира не отминава нито едно важно събитие, нито един значителен факт. Както Маяковски в Съветския съюз отговаря на политическите задачи на своето време незабавно ден по ден, така и Смирненски прави точна и вярна кардиограма на политическия живот у нас и в световен мащаб. Хумористичната му проза е с много широк диапазон. В нея се забелязва това богатство и разнообразие на теми и типове, което е характерно и за поезията му.

Най-голямо място „Червен смях“ отделя за показване лъжесоциалистическия лик на широките социалисти и техните водачи Сакъзов, Пастухов, Цанков и др. Смирненски силно остро срещу тях, които показват непримиримостта на партията към всякакви компромиси с буржоазията — „Макар небето да се е разплакало като общоделец след избори...“ („Писмо от провинцията“, 1919, бр. 14), „Тези дни почувствувах, че разклатеното ми здраве е солидно горе-долу колкото Амстердамския интернационал“ („Снежна нощ“, 1922, бр. 5). В този дух са написани „Страхливите мускетари или бай Янковият щаб и обединението“ (1920, бр. 39), „Кронщад“ (1921, бр. 11), „Камък падна от небето“ (1921, бр. 12), „Държавният съд“ (1921, бр. 30 и 40), „Широките социалисти и гладуваща Русия“ (1921, бр. 41) и др. Няма брой на списанието, в който да не са отправени изобличителни реплики срещу изменниците на работническото движение и омразата им към Съветска Русия. Надеждите на общоделците са отправени към Врангел и Махно. На въпроса на бай Янко как върви генерал Врангел, господин Асен отговаря: „А, бе и аз за негово здраве свещи паля, ама кой го знае и него. Уж напредва, а все в чиния играе казачок“ („Страхливите мускетари или бай Янковият щаб и обединението“). „Червен смях“ неутрализира твърде много противонародната политика на общоделците и влиянието им в политическия живот.

Смирненски съзира опасността от групирането на старите партии в т. нар. „Черен блок“ и в „Писмо до Виена“ (1921, бр. 30 и 1922, бр. 30) предупреждава народните маси.

Един от най-хубавите му очерци „Пожар в Рила“ (1922, бр. 34) предава не само настроението от гледката, но с няколко шрихи дава политическа острота на творбата: „Блокът иде на помощ! — всички отправят очи: по голия склон радуилските говеда излизат на паша.“ Жилото е насочено към „Конституционния“ блок на старите партии. Характерни със своята актуалност са „Изборните зигзаги“ и „Блок на демократичните сили“.

Когато след похода на Мусолини към Рим се заговоря за настъпващия фашизъм, блоковите партии пишат със симпатия за него. „Червен смях“ публикува материали, в които го заклеймява и слага началото на антифашистката хумористично-сатирична линия, която по-късно продължават „Звънар“, „Жупел“, „Хоровод“ и др.

От изобличението на политическите дейци у нас жилото на своята сатира „Червен смях“ насочва и към империалистическите „вълхви“. Подиграни са фарисейските декларации на Лойд Джордж, Поанкаре, Барту и др. На преден план са творбите на Смирненски „Политическа зима“ (1921, бр. 1), „Шейлок на сцената“ (1923, бр. 4) и др.

Остроумие и ирония бликат от неговите коментарии на печата, от афоризмите, с които често си служи. Особена форма е лиричната проза, насочена към обществените проблеми, тя звучи като остра сатира.

В последните месеци на своя живот, прикован от „жълтата гостенка“, Смирненски написва „Приятелите“, „Как ще си умра млад и зелен“ и „Приказка за стълбата“, в които влага цялата си творческа сила и талант. Фейлетонът от бр. 26 на 1923 г. „Как ще си умра млад и зелен“ носи автобиографичен характер, хуморът е бликащ, горчив, авторът показва забележителните си качества на писател-хуморист.

В прозата, както и в поезията преобладават произведения, подписани с псевдонима Смирненски. Тридесет и шест с цялото име, и двадесет и две със съкратено Хр. См. Двадесет произведения са подписани с Гаврош, десет с Яким Егейски, а като единични — Христо, Яким, Хри-Дим-Ски, Рапортър, Нагел Смуглий. За един невероятно кратък период от време от 1920 до 1923 г. на страниците на сп. „Червен смях“ Смирненски отпечата огромно количество творби в областта на поезията и художествената проза (178), голяма част от които са шедеври не само в българската, но и в световната литература.

Чрез Смирненски, който израсна и се оформи като пролетарски революционен поет на страниците на сп. „Червен смях“, ... българската поезия след Първата световна война се приобщи към широко развиващия се фронт на една нова литература, която набираше сили под излъчванията на Октомври. В нейната фаланга се нареждаха художници като Горки и Маяковски в Русия, А. Барбюс във Франция, Й. Бехер и Брехт в Германия, И. Волкер и Ст. К. Нойман в Чехословакия, Броневски в Полша ... Тези писатели бяха призвани да обновят художествената мисъл на Европа, да влят свежа кръв в нейната застаряваща култура.¹¹ Чрез Смирненски българската литература в своя прогресивен, революционен развой през ония години е свързана със световния революционен процес.

НЕИЗВЕСТЕН ДАМАСКИН НА ДАСКАЛ ТОДОР ПИРДОПСКИ ОТ НАЧАЛОТО НА XIX В.

Георги Данчев

Наскоро имах възможност да се запозная с един неизвестен на науката дамаскин, съхраняван в библиотеката на читалище „Напредък“ гр. Пирдоп.¹ Досега той не е описван, което налага настоящото му проучване.

Ръкописът е попаднал в читалищното книгохранилище преди години заедно с някои други книги на братя х. Иван и х. Богдан х. Димитрови от Пирдоп. Знае се, че в същата частна библиотека са се намирали някога и други ценни ръкописи и старопечатни книги, някои от тях — направени достояние на науката, други — изчезнали.²

Новооткритият дамаскин е сравнително добре запазена ръкописна книга, подвързана с дъсчени капаци, облечени в кожа. Върху нея с познати от други подвързани щемпелни шаблони чрез пресуване е направена украса с различни орнаменти. Ръкописът има закопчалки, изработени от метал и кожа.

Върху листовите на дамаскина липсва някаква цифрена или буквена пагинация. При настоящото му проучване и описване го пагинирах с чер молив. Оказа се, че съдържа 159 листа, подвързани в 21 коли. С изключение на 2-ра всички коли имат по 8 листа. Само 8-ма кола се

¹¹ М. Николов. Хр. Смирненски. С., 1965, с. 174.

¹ Ръкописът се съхранява в читалищната библиотека под № 6211. Сведения за съществуването му получих от студентката по българска филология във Великотърновския университет „Кирил и Методий“ Веселина Балканска.

² Вж. Методи Стоянов. Град Пирдоп в миналото и сега. С., 1941, с. 91—95.